

ÖZEL HUKUK

Araştırma Makalesi / Research Article

Tıbbi Malzeme Tedarik Sürecinde Özel Hastane - Tedarikçi - Sosyal Güvenlik Kurumu İlişkisi*

Relationships between Private Hospital - Supplier Firm - Social
Security Institution on Medical Devices Supply Process

İlhan AÇIKGÖZ**

ÖZ

Sağlık Hukuku multidisipliner bir alan olup, diğer birçok hukuk alanıyla etkileşim içerisinde olmak durumundadır. Sağlık Hukuku alanını ilgilendiren uyuşmazlıklar, idare mahkemelerinde, tüketici mahkemelerinde, ticaret mahkemelerinde, asliye hukuk mahkemelerinde, ceza mahkemelerinde karşımıza çıkabilmektedir.

Ticaret mahkemelerine konu olacak sağlıkla ilgili hukuki uyuşmazlık ilk bakışta az gibi görünse de, ülkemizin sağlık politikaları, Sosyal Güvenlik Kurumu mevzuatı ve özel sigorta şirketlerinin sağlığın finansmanındaki giderek artan yeri, Ticaret mahkemelerinin konuya daha fazla karışacaklarının göstergesidir.

Bilirkişilik yaptığımız dosyalardan da gördüğümüz, sağlık sistemini ciddi düzeyde etkileyen, ülkemizde tarifi zor olan karmaşık bir ilişkinin, ilgililere ışık tutacak şekilde açıklanması bu yazının temel amacıdır.

Konunun çok boyutu ve çok tarafı olması sebebiyle özellikle dar bir alan üzerinden açıklama yapılmış, sadece özel sektördeki, koroner stentler, ortopedik protezler, beyin cerrahisi veya ürolojinin kullandığı implantlar, kulak cerrahisinde kullanılan implantlar gibi malzeme kullanılan tıbbi uygulamalar ile SGK ilişkisi üzerinde durulmuş, kamu ve üniversite hastanelerinin SGK ile ilişkisi ve malzeme kullanılmayan tıbbi müdahaleler ayrı tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sağlık Uygulama Tebliği, SUT, tıbbi malzeme, implant, protez, geri ödeme, paket fiyat, edarıkçi firma, Ürün Takip Sistemi, ÜTS.

* Makale gönderim tarihi: 24.12.2020. Makale kabul tarihi: 12.01.2021. İlhan Açıkgöz, "Tıbbi Malzeme Tedarik Sürecinde Özel Hastane – Tedarikçi – Sosyal Güvenlik Kurumu İlişkisi", *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1, 2021, s. 167-181; <https://doi.org/10.46547/imuhfd.2021.08.1.01>

** İstanbul Barosu Avukatı, Adres; Kartaltepe mah. Başarı Sokak No., Altay Apt. B Blok, K:1, D:3, 34153, Bakırköy, İstanbul, drilhanacikgoz@gmail.com, 02125038614, 05325909081
<https://orcid.org/0000-0002-5511-0341>.

ABSTRACT

Healthlaw is a multidisciplinary field of law and has to be in interaction with many of the areas of law. The legal disputes regarding healthlaw are appear in courts related to administrative, consumer, commercial, civil and criminal cases. At first glance, although the legal disputes regarding health issues in terms of commercial courts seems to be less in number, the health policies of our country, Social Security Institution (SSI) legislation, the importance of private insurance companies on financial position of health system shows that commercial courts will be interfering the issue a lot. As it is seen from the cases that we have been expertise, the goal of this article is to explain the complex relationship affecting the health system seriously, which has a difficult description in our country. Since the subject is multidimensional and relating several parties, the explanations are made especially from a narrow aspect, in this article we have pointed out medical equipments such as coronary stents, orthopedic prostheses the implants used by brain surgery or urology, implants used by ear surgery in the private sector and the relationship with SSI. We have excluded the relationship between SSI and public and university hospitals and medical operations in which the medical supplies are not used. In this article, we have used SSI instead of Social Security Institution and HpN instead of HealthPractice Notification. The wording of the text has been simplified as much as possible, we have avoided medical terminology and translated into formats that can benefit those who are concerned.

Keywords: Health Practice Notification, medical device, implant, prostheses, payback, package price, supplier firm, following system for products.

Giriş**I. Tıbbi Malzeme**

Uluslararası Uyum Konseyi (The International Council for Harmonisation of Technical Requirements for Pharmaceuticals for Human Use - ICH) hâlihazırda tüm dünyada ilaç regülasyonlarını yayımlayan, düzenleyen ve yönlendiren temel kuruluştur. Konseye, Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumunun (TİTCK) başvurusu da 27 Mayıs 2020 tarihli toplantıda kabul edilmiş ve böylece TİTCK tarafından ruhsatlandırılan ilaçlar, yapılan klinik çalışmalar ve yürütülen farmakovijilans çalışmaları, uluslararası platformlarda tanınır olmuştur.¹

İlaçlar için oluşturulan bu grubun, tıbbi cihazlar için ayrıca oluşturulmuş bir versiyonu yoktur. Benzer faaliyetler, çalışma grupları ile yürütülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği ülkeleri ve Dünya Sağlık Örgütü tıbbi cihaz tanımlarında ufak da olsa farklılıklar mevcuttur.

1 Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu web sayfası duyurusu (erişim) <https://www.titek.gov.tr/haber/turkiye-ilac-alaninda-dunyadaki-kurallari-belirleyen-uluslararasi-uyum-konseyi-ne-tam-uye-olarak-kabul-edildi-03062020140806>, (15/06/2020)

Uluslararası Uyum Konseyinin Global Uyumlaştırma Çalışma Grubu (Global Health Technical Professional) farklılıkları gidermek adına 2005 yılında bir tanımlama yapmıştır. Bu tanıma göre tıbbi cihaz;

“İnsanda kullanıldıklarında asli fonksiyonunu farmakolojik, immünolojik veya metabolik etkiler ile sağlamayan, fakat fonksiyonunu yerine getirirken bu etkiler tarafından desteklenebilen ve insan üzerinde:

- Hastalığın tanısı, önlenmesi, izlenmesi, tedavisi veya hafifletilmesi,
- Yaralanma veya sakatlığın tanısı, izlenmesi, tedavisi, hafifletilmesi veya mağduriyetin giderilmesi,
- Anatomik veya fizyolojik bir işlevin araştırılması, değiştirilmesi veya yerine başka bir şey konulması,
- Hayatın sürdürülmesinin desteklenmesi,
- Tasarımın kontrolü,
- Tıbbi cihazın dezenfekte olmasının sağlanması,
- Medikal veya tanı amaçlı veri sağlanması,

amaçlarıyla geliştirilmiş herhangi bir enstrüman, aparat, makine, cihaz, implant, uygulama, in-vitro reaktif veya kalibratör, yazılım, malzeme veya benzeri bir uygulamadır.”²

“Tıbbi Ürün Sahteciliği ve Halk Sağlığına Tehditler İçeren Benzeri Suçlar Hakkında Avrupa Konseyi Sözleşmesi”nin³ 4. maddesi “tıbbi ürün”, “tıbbi cihaz”, “aksesuar ve parçalar” ve “üretim” tanımları yapmaktadır. Buna göre tıbbi cihaz; tek başına veya birlikte kullanılan, imalatçısı tarafından insanlarda özellikle tanı ve/veya tedavi amaçlı kullanılmak üzere öngörülmüş olan ve; hastalığın tanısı, önlenmesi, izlenmesi, tedavisi veya hafifletilmesi ya da, bir yaralanma veya sakatlığın tanısı, izlenmesi, tedavisi, hafifletilmesi veya telafi edilmesi ya da; anatomi ya da fizyolojik işlevin incelenmesi, değiştirilmesi veya yerine başka bir şey konulması ya da; doğum kontrolü amaçlarıyla insanlarda kullanılmak üzere öngörülmüş olan ve insan vücudu üzerindeki asli işlevlerini farmakolojik, immünolojik ya da metabolik yollarla sağlamayan, fakat fonksiyonunu yerine getirirken bu yollarla desteklenebilen, yazılımları dâhil her türlü araç, aparat, aygıt, yazılım, malzeme ya da diğer ürünler anlamına gelmektedir.

2 Mahmut Kiper: “Dünyada ve Türkiye’de Tıbbi Cihaz Sektörü ve Strateji Önerisi”, Ankara, Ağustos 2013, (çevrimiçi), <http://www.seis.org.tr/docs/daha-cok-uretmeliyiz/tibbi-cihaz-sektoru-strateji-onerisi.pdf>, (31/05/2020)

3 Resmi Gazete (RG): s. 30027, t. (03/04/2017)

AB Hukuku'nda en güncel mevzuat olan ve Gümrük Birliği Anlaşmasına paralel olarak çıkartılan 1/95 ve 2/97 sayılı Ortaklık Konseyi Kararlarına istinaden Türkiye'de de uygulama alanı bulan⁴ AB 2017/745 sayılı Tüzüğe göre tıbbi cihaz;

“İnsan vücudu içerisinde veya üzerinde amaçlanan asli fonksiyonunu farmakolojik, immünolojik veya metabolik etkiler ile sağlamayan, fakat fonksiyonunu yerine getirirken bu etkiler tarafından desteklenebilen ve hastalığın tanısı, önlenmesi, izlenmesi, tahmini prognozu, tedavisi veya hafifletilmesi, yaralanma veya sakatlığın tanısı, izlenmesi, tedavisi, hafifletilmesi veya kompanse edilmesi, anatomik bir yapının veya işlevin veya fizyolojik ya da patolojik sürecin veya durumun, araştırılması, ikame edilmesi veya modifikasyonu, organ, kan ve doku bağışları dahil olmak üzere, insan vücudundan elde edilen örneklerin in vitro muayenesi vasıtasıyla bilgi sağlanması özel tıbbi amaçlarından biri veya daha fazlası için, imalatçı tarafından, insan üzerinde tek başına veya birlikte kullanılmak üzere tasarlanan alet, aparat, teçhizat, yazılım, implant, reaktif material veya diğer malzemelerdir.

Gebeliğin kontrolüne veya desteklenmesine yönelik cihazlar, 1(4) maddesinde atıfta bulunulan cihazların ve bu bendin 1. paragrafında atıfta bulunulan cihazların temizliği, dezenfeksiyonu veya sterilizasyonu için özel olarak tasarlanan ürünler de tıbbi cihaz olarak kabul edilirler”⁵

A. Sınıflandırma ve İlgili Düzenlemeler

Avrupa Birliğinin 25/07/1985 tarihli, 85/374 sayılı Direktifi ve akabinde AB Komisyonu'nun 1990'larda yürürlüğe koyduğu üç ana direktif, Türkiye tıbbi cihaz mevzuatının⁶ temel yasal çerçevesini çizmektedir. Bu üç ana direktif;

1- Aktif implante edilebilir tıbbi cihazlarla ilgili 20 Haziran 1990 tarihli AB 90/385 sayılı Konsey Direktifi,⁷

2- Tıbbi cihazlarla ilgili 14 Haziran 1993 tarihli AB 93/42 sayılı Konsey Direktifi. (Council Directive 93/42/EEC on Medical Devices (MDD))⁸

Direktif (ve yenilenmiş haliyle Tüzük⁹), tıbbi ürünleri, risk gruplarına göre dört sınıfa ayırır;

4 Esra Akdağ Tatlı, (EU) 2017/745 Tıbbi Cihaz Tüzüğü, Tıbbi Cihaz Direktiflerine Göre Temel Değişiklikler, Ankara, Gazi Kitabevi, Haziran 2019, s. 3.

5 (AB) 2017/745 Tıbbi Cihaz Tüzüğü madde 2, (erişim), <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2017/745/oj>, (05/12/2020)

6 RG: s. 27957, t. 07/06/2011; Tıbbi Cihaz Yönetmeliği, madde 25

7 26 Mayıs 2020 itibarıyla ilga edilmiş, yerini AB 2017/745 sayılı Tüzüğe bırakmıştır.

8 26 Mayıs 2020 itibarıyla ilga edilmiş, yerini AB 2017/745 sayılı Tüzüğe bırakmıştır.

9 AB 2017/745 sayılı Tüzük

Sınıf I (düşük risk - yara bandı, gözlük camı gibi),

Sınıf IIa (orta-düşük risk - trakeal tüp, dış dolgu malzemeleri gibi.),

Sınıf IIb (orta-yüksek risk - röntgen cihazları, kemik plak vidaları gibi),

Sınıf III (yüksek risk¹⁰ - kalp kapakları, total kalça protezleri, meme protezleri, vücuda yerleştirilebilir aktif cihazlar - kalp pili, defibrilatörler- gibi),¹¹

3- İn vitro tıbbi tanı cihazları ile ilgili 27 Ekim 1998 tarihli 98/79 sayılı¹² Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifidir.

AB Hukuku'nda Direktif ile Tüzük arasındaki fark şudur; Direktifler her üye devlet tarafından ulusal hukuka aktarılmaktadırlar. Tüzükler ise, tüm üye devletler için bağlayıcı olan açık ve net kurallar içermektedirler.¹³

Avrupa Birliği Komisyonu ile Türkiye arasında 1995 yılında imzalanan Gümrük Birliği Anlaşması ve bu anlaşma çerçevesinde imzalanan 1/95 ve 2/97 sayılı Türkiye Avrupa Birliği Ortaklık Konseyi Kararları sonucunda Türkiye, tıbbi cihazlarla ilgili olarak AB mevzuatını aynen uygulamayı kabul etmiştir.¹⁴

Türkiye'de tıbbi cihaz düzenlemeleri, Avrupa Birliği müktesebatına uyum programı doğrultusunda AB'nin paralelinde bir seyir izlemiş, 08/03/1995 tarihli, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunu müteakiben 29/06/2001 tarihinde, 2001/95 sayılı Ürün Güvenliği Direktifi ile yürürlükten kaldırılan 1992/59 sayılı Ürün Güvenliği Direktifinin iktibas yoluyla 4703 sayılı (mülga) kanun oluşturulmuş ve yayımlanmıştır.¹⁵ Bu kanuna dayanarak da;

√ AB 90/385 sayılı Konsey Direktifine paralel olarak Vücuda Yerleştirilebilir Aktif Tıbbi Cihazlar Yönetmeliği,¹⁶

√ AB 93/42 sayılı Konsey Direktifine paralel olarak Tıbbi Cihaz Yönetmeliği,¹⁷

10 Donna M Senft, "Surgically Implanted Medical Device Liability: Will The New Restatement Help The Unraveling Shield Created by Medtronic, Inc. v. Lohr", *University of Baltimore Law Review*, Vol: 30389,2000-2001, <http://bproxy.bahcesehir.edu.tr:2256/eds/detail/detail?vid=3&sid=f5fb251d-d1f3-448b-9711-403d4ca380cc@sessionmgr4006&bdata=Jmxhbmec9dHlmc2loZTlZHMtbGl2ZQ==#AN=hein.journals.ublr30.17&db=edshol>, (15/01/2019)

11 GRIFFIN John P; E-book: The Textbook of Pharmaceutical Medicine, (çevrimiçi) <http://www.worldcat.org/title/textbook-of-pharmaceutical-medicine/oclc/476315082?referer=di&ht=edition>, s:511, (11/10/2018)

12 5 Mayıs 2020 tarihi itibari ile ilga edilmiş, yerini AB 2017/746 sayılı Tüzük'e bırakmıştır.

13 Akdağ Tatlı; ,s. 28

14 ibid; s. 3

15 4703 Sayılı "Ürünlerle İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun", (RG: s. 24459, (11/07/2001)

16 "Vücuda Yerleştirilebilir Aktif Tıbbi Cihazlar Yönetmeliği", (RG: s. 27957, t. 07/06/2011)

17 "Tıbbi Cihaz Yönetmeliği", (RG: s. 27957, t. 07/06/2011)

√ AB 98/79 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifine paralel olarak da Vücut Dışında Kullanılan Tıbbi Tanı Cihazları Yönetmeliği,¹⁸

√ Tıbbi Cihaz Satış, Reklam, Tanıtım Yönetmeliği¹⁹ çıkartılmış,

√ 23/02/1995 tarihli 4077 Sayılı TKHK, 8 Mart 1995 tarihinde 4822 Sayılı Kanun ile ve 07/11/2013 tarihinde 6502 Sayılı Kanun ile güncellenmiş ve TKHK yayımlanmıştır.

II. Sosyal Güvenlik Kurumu

A. SGK'nın Genel Pozisyonu

SGK, toplumun büyük bir kısmını sağlık güvencesi altına almakta ve hizmeti de kamu ve özel sektör sağlık hizmeti sunucuları aracılığıyla vermektedir;

“Kurumca finansmanı sağlanan sağlık hizmetleri, resmi (Sağlık Bakanlığına bağlı sağlık hizmeti sunucuları, Üniversitelere (resmi ve vakıf) bağlı sağlık hizmeti sunucuları, TSK'ya bağlı sağlık hizmeti sunucuları, Belediyelere ait hastane ve tıp merkezleri) ve özel sağlık hizmeti sunucularından (özel hastaneler, tıp merkezleri, dal merkezleri, diyaliz merkezleri, fizik tedavi ve rehabilitasyon merkezleri, tüp bebek merkezleri, ESWL merkezleri, hiperbarik ve oksijen tedavi merkezleri) sözleşmeler yoluyla sağlanmaktadır.”²⁰

SGK, bu hizmetleri sağlarken, sağlık hizmet sunucularına bazı kısıtlamalar getirmekte, bazı ön şartlar sunmakta, yapılacak hizmetlerin ve kullanılacak tıbbi malzemelerin fiyatlandırmasını yapmakta ve bu şartları, kısıtlamaları, fiyatlandırmaları da Sağlık Uygulama Tebliği (SUT) adı altında yayınlamaktadır.²¹ SUT'ta da sık sık güncellemeler yapmakta ve kendi web sitesinden yayınlamaktadır.

Genel Sağlık Sigortalısı ve bakmakla yükümlü olduğu kişilere sağlanan, Sosyal Güvenlik Kurumunca karşılanan tıbbi malzemelerle ilgili düzenlemeler, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununa uyumlu olarak yayınlanan Sağlık Uygulama Tebliği (SUT)'nin 3. bölümünde yer almaktadır.²²

18 “Vücut Dışında Kullanılan (In Vitro) Tıbbi Tanı Cihazları Yönetmeliği”, (RG: s. 26398, t. 09/01/2007)

19 RG: s. 29001, t. (15/05/2014)

20 Sözleşme, (erişim), http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/saglik/saglik_hizmetleri/sozlesme, (06/12/2020).

21 Sosyal Güvenlik Kurumu Sağlık Uygulama Tebliği, Resmî Gazete; Tarih: 24.03.2013, Sayı: 28597

22 Tıbbi malzeme temin esasları nasıl düzenlenmiştir? (erişim), http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/saglik/tibbi_malzeme, (06/12/2020).

III. SUT (Sağlık Uygulama Tebliği) - SUT Kodu

Finansmanı sağlanan tedaviler SUT'ta sınıflandırılmakta, kapsam içerisindeki tedavilere paket fiyat mı ödeneceği, başka bir fiyatlandırma politikası mı gözetileceği belirtilmekte, hangi kodlu tedavilerde ne tür malzemelerin paket fiyatına dahil olacağı, hangi tedavilerde ne tür malzemelerin paketten ayrı, tek tek faturalanması gerektiği SUT Ekleri'nde excel tabloları ve SUT kodları ile sıralanmaktadır. Ayrıca, hangi tedaviler için ne gibi ön şartlar getirildiği belirtilmekte, kullanılacak malzemenin kullanım alanına göre SGK finansmanı kapsamında olup olmayacağı açıklanmaktadır²³ ;

Örneğin, sıradan bir barsak ameliyatında, OR3085 kodlu otomatik kavisli kapatici- kesici tipte bir stapler (otomatik tel dikiş makinesi) ile barsağa dikiş atılırsa bu makine ve cihazın bedeli SGK tarafından karşılanmamakta fakat aynı cihazın orta ve inen kısım kalın barsak kanserlerinin açık cerrahi ile yapılacak olan ameliyatlarında kullanılması durumunda SGK tarafından bedeli karşılanmaktadır.²⁴ Yine bir takım malzemeler için SGK bazı ön şartlar koymuştur; Örneğin, ortopedik tümör cerrahisi için gerekli kimi malzemeler, tedavi ancak üniversite veya üçüncü basamak eğitim araştırma hastanelerinde yapılması durumunda SGK kapsamında olacak²⁵, özel hastanelerde veya ikinci basamak devlet hastanelerinde yapılırsa olmayacaktır. ²⁶ Ya da bazı malzemeler için, "65 yaşından sonraki hastalarda SGK tarafından ödenir" gibi bir yaş kısıtlaması söz konusu olmaktadır.²⁷

SGK, tedavileri gruplayarak bir kod altında toplar ve bu gruba bir SUT kodu verir. Örneğin, kalın barsak kanserinde yapılan bir grup ameliyat için P610.380 SUT kodunu belirlemiştir. Bu ameliyatlar sırasında kullanılacak malzemeleri de bu SUT kodu ile eşleştirir. Örneğin kalın barsağa tel dikiş yapmaya yarayan her tür, her ebat, her marka ürün bu SUT kodu ile eşleşir. Her ürün çeşidinin ayrı bir Ürün Takip Sistemi (ÜTS) numarası olacağı için her SUT koduna karşılık gelen birçok ÜTS eşleşmesi mevcuttur.

23 Sağlık Uygulama Tebliği, madde 6.3.2.

24 SUT, Ek 3A, OR3085 Sınıfı; *Orta distal rektum kanser hastalarının açık cerrahi ile tedavisinde sadece P610410/610410 "Low Anterior Rezeksiyon" işlemi ile birlikte faturalandırılabilir.*

25 Sağlık Uygulama Tebliği Değişikliği; Resmi Gazete; Tarih: 25/03/2010, Sayı: 27532(mükerrer), Madde 7.3.15

26 Sağlık Kurumları basamaklandırılması hakkında, Bkz; SUT madde 1.4

27 Sağlık Uygulama Tebliği Değişikliği; Resmi Gazete; Tarih: 25/03/2010, Sayı: 27532 (mükerrer), Madde 7.3.16

IV. İdari Yapılanma, Uygulama

Türkiye’de ilaç, tıbbi cihaz, geleneksel ve bitkisel tedavi ajanları, destek tedaviler ve ileri tedavilere ilişkin tıbbi ürünler ve kozmetik ürünlere yönelik olarak düzenleme ve denetleme yükümlülüğü Sağlık Bakanlığı’nın bağlı kuruluşu ve tüzel kişiliğe haiz olan Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu’ndadır.

TİTCK, üretici ve tedarikçiler ile olan ilişkisini Haziran 2018’e kadar online Ulusal Bilgi Bankası Sistemi (UBB) üzerinden yürütmüş, Haziran 2018’den itibaren de Ürün Takip Sistemi (ÜTS) üzerinden yürütmüştür / yürütmektedir.²⁸

V. Ürün Takip Sistemi (ÜTS)

Bu sistem; Ürün Ağacı Yönetim, Ürün Yönetimi, Ürün Hareketleri ve Ürün Geri Çağırma Modülü gibi modüller içermekte olup, tedarikçi firmaların ÜTS Takip ve İzleme Web Servisine yapacakları güvenli başvuru ve onay süreci ile yürütülmektedir.

Ürün Takip Sistemi (ÜTS), Tıbbi Cihaz Yönetmeliği, Vücuda Yerleştirilebilir Aktif Tıbbi Cihazlar Yönetmeliği ve Vücut Dışında Kullanılan (In Vitro) Tıbbi Tanı Cihazları Yönetmeliği kapsamındaki cihazların kaydına, izlenebilirliğine ve takibine ilişkin kayıt işlemlerinin yapıldığı ve bu kapsamdaki cihazların her türlü satış, dağıtım, alım, kullanım, bakım, onarım ve kalibrasyon yapan kurum ve kuruluşların kayıt işlemlerinin yapıldığı web tabanlı bir sistemdir.²⁹

VI. Değerlendirme

A. Malzemenin Hekim ve Hastayla Buluşma Süreci

Hekim kendi sektöründe kullandığı, kullanabileceği tıbbi malzemelerin genel özelliklerini bilmek durumunda olup, piyasadaki her ürünü bilmese dâhi, kısa bir araştırmayla öğrenebilecek pozisyonundadır. Yargıtay, sık atf alan bir kararında konuyu; *“Bir meslek veya sanat erbabı, meslek ve san’atını icra ederken muhakkak surette bilmesi gereken bir konuyu bilmemesi veya zararın önüne geçmek için bilimin lüzum gösterdiği tedbirleri ihmal etmesi yü-zünden zarara sebebiyet verirse sorumlu olur. .... ihmal ve tedbirsizliğin varlığı için ölçü, zararı meydana getirenin subjektif özelliklerine bakılmaksızın yalnız orta seviyede bir kimsenin, yani tedbirli bir doktorun aynı hal ve şartlar altında göstereceği mutad ihtimamdan ibarettir”* ifadesi ile özetlemiştir.³⁰

²⁸ Ürün Takip Sistemi Tekil Takip Süreçleri Hakkında Duyuru, (erişim), [https://www.titek.gov.tr/duyuru/3289, \(06/12/2020\)](https://www.titek.gov.tr/duyuru/3289, (06/12/2020)

²⁹ (erişim), [https://www.titek.gov.tr/, \(03/03/2019\)](https://www.titek.gov.tr/, (03/03/2019)

³⁰ Mustafa Reşit Karahasan, *Sorumluluk Hukuku*, İstanbul, Beta Yayınları, 1995, s. 362; Yargıtay 13. Hukuk Dairesi, E. 1974/2637, K. 1974/2492, (çevrimiçi), İstanbul Medipol Üniversitesi Online Kütüphane, Hukuk Türk Veri Tabanı, (24/03/2020)

Tıbbi uygulamaların büyük çoğunluğunda tıbbi malzeme kullanımı gerekmektedir. Hangi çeşit ve model tıbbi malzeme kullanılacağına genellikle hekim karar verir ve kararı hekim vermekle birlikte aydınlatma yükümlülüğü ve özerklik ilkeleri gereği, bu kararını hastayla paylaşmak ve hastanın onamını almak zorundadır.

“*Hangi çeşit ve model tıbbi malzeme kullanılacağına genellikle hekim karar verir*” olmakla birlikte, gerek fiilen gerekse de hukuken bu karar verme sürecini sınırlandıran faktörler vardır ki bu da hekimin statüsüne ve tıbbi uygulamanın ifa yerine göre değişir. Şöyle ki;

5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu, 5510 sayılı Kanun ve “Genel Sağlık Sigortası İşlemleri Yönetmeliği” hükümleri çerçevesinde, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından çıkarılan Sosyal Güvenlik Kurumu Sağlık Uygulama Tebliği (SUT) ile sağlık hizmeti sunucuları, hizmet sunumu bakımından basamaklara ayrılmıştır.³¹

Kamu hastanelerinde hekim, kullanmak istediği malzemenin genel vasıflarını hastane satınalma servisine bildirir. Bu durum da hastanenin eğitim araştırma hastanesi (*üçüncü basamak hastane*) veya hizmet hastanesi (*ikinci basamak hastane*) olmasına göre farklılıklar gösterir. Zira, üçüncü basamak hastanelerde hastaların müdavi hekimi farklı olsa dâhi malzeme seçimi *-istisnaları mevcut olmakla birlikte-* kliniğin idari sorumlusu tarafından yapılmaktadır. İkinci basamak hastanelerde ise istem, müdavi hekim tarafından yapılır. Bu farklılıklar ayrı bir tartışma konusu olup, bu çalışmada değinilmemiştir. Hekim, istemini satınalma servisine bildirirken Sosyal Güvenlik Kurumu Sağlık Uygulama Tebliği ile bağlıdır. Ancak, istenen malzeme Sağlık Uygulama Tebliği (SUT) tarafından “kapsam dışı” bırakılmışsa o takdirde hekim malzemenin özelliği ve gerekliliği konusunda hastane yönetimine bilgi vermek durumundadır, hastane yönetiminin de bu gerekliliği anlaması ve sonrasında kamu mali yönetimine ilişkin bazı riskleri de yüklenerek satınalma için uygun ihale yöntemi ile alım yapması gerekir ki *-nadir de olsa çalışan-* bu yol oldukça zahmetli bir yoldur.

Vakıf üniversitesi hastaneleri, vakıf hastaneleri ve özel hastaneler ve tıp merkezlerinde malzeme seçimi ve alımı nispeten daha kolay olmaktadır. Müdavi hekim veya klinik idari sorumlusu tarafından talep edilen tıbbi malzeme genellikle doğrudan, hastanenin daha öncesinde çerçeve anlaşma yaptığı bir tedarikçi firmadan talep edilmekte ve genellikle hastane satınalma büro-

³¹ Faruk AŞICIOĞLU, Tunç DEMİRCAN, *Sağlık Hukuku ve Mevzuatı*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, Sağlık Kurumları İşletmeciliği Ön Lisans Programı Ders Kitabı, Ekim 2015, s. 9

ları malzemeyi hiç görmemektedir. Tıbbi malzeme hekim tarafından hastaya kullanıldıktan sonra tedarikçi firma tarafından ilgili hastaneye kesilen fatura, satınalma bürosuna iletilmektedir. Burada altı çizilmesi ve vurgulanması gereken nokta, hekimin, kendi inisiyatifiyle tedarikçi firmadan malzeme sipariş etmesi, hasta için ve hastane adına.

Yani, hekimin buradaki pozisyonu hasta için bir vekil, kurum için bir ticari temsilciliktir.³²

Kamu hastanesi ve tedarikçi firma arasında veya özel hastane ile tedarikçi firma arasındaki ticari ilişkinin de gerek hukuksal boyutu, gerekse fiili boyutu ile ilgili çeşitli esaslar, ticari teamüller ve sınırlandırmalar mevcut olup, bu çalışmada değinilmemiştir.

B. Geri Ödeme - SUT Fiyatı

Ulusal Kayıt Sistemi, Sosyal Güvenlik Kurumu Genel Sağlık Sigortası Genel Müdürlüğüne belirlenecek sağlık hizmetlerine ilişkin verilerin izlenerek bilgi toplanmasını ve belirlenen sağlık ve geri ödeme politikalarına esas teşkil etmesini sağlamak amacıyla Sosyal Güvenlik Kurumu bünyesinde oluşturulan kayıt sistemidir.³³

Bu sistem ile SGK'ya, finanse ettiği tıbbi malzemeler ile ilgili değişimleri, tercihleri, kullanım özelliklerini, sıklığını ve hatta endikasyonları takip edebilme ve bu şekilde planlama yapabilme kabiliyeti kazandırılması amaçlanmıştır.

Amaca yönelik olarak SGK tarafından bazı alt başlıklar belirlenmiş ve bu başlıklar altında kullanılan tıbbi malzemelerin verilerinin Ulusal Kayıt Sistemine girilmiş olması, Medula Sistemi³⁴ üzerinden SGK'ya fatura gönderilebilmesinin ön şartı olarak uygulamaya konmuştur.³⁵ Ulusal Kayıt Sistemi üzerinden takip edilen tıbbi malzemeler şunlardır³⁶;

32 Türk Ticaret Kanunu 233. maddesi; "Şirketi temsile yetkili olan kimse, şirketin işletme konusuna giren her türlü işi ve hukuki işlemleri şirket adına yapmak ve şirketin unvanını kullanmak yetkisine sahiptir. Bu yetkiyi sınırlayan her şart, iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez" hükmüne yer vermektedir. Bu bağlamda, özel hastanenin hekime fiilen verdiği yetkinin hukuken de verilmiş olduğunu düşünmek, üçüncü kişilere karşı dürüstlük kuralı gereğidir ve piyasa teamülleri de bu şekildedir.

33 Ulusal Kayıt Sistemi Nedir? (erişim), http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/saglik/ulusal_kayit_sistemi/ulusal_kyt, (06/12/2020)

34 *Medula, SGK ile sağlık tesisleri arasında, sağlık tesislerinin iç süreçlerine müdahale etmeksizin fatura bilgisini elektronik olarak toplamak, hizmetlerin ödemesini gerçekleştirmek için oluşturulmuş bütünlük sistemidir.* (erişim), <http://e.sgk.gov.tr/wps/portal/saglik/Hastane/esgkMedulaHastane>, (06/12/2020)

35 *ibid*

36 Ulusal Kayıt Formlarına Nasıl Ulaşılır?, (erişim), http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/saglik/ulusal_kayit_sistemi/ulusal_kyto1, (06/12/2020)

1. Diz Artroplastisi Malzemeleri
  - a. Primer Diz Artroplastisi
  - b. Revizyon Diz Artroplastisi
2. Kalça Artroplastisi Malzemeleri
  - a. Primer Kalça Artroplastisi
  - b. Revizyon Kalça Artroplastisi
3. ICD (İmplant Edilebilir Kardiyoverter Defibrilatör) Cihazlar
4. TAVI (Transkateter Aortik Kapak İmplantasyonu) Cihazlar

SGK, ÜTS kaydı olmayan firmayı *tıbbi cihaz tedarikçisi*, ÜTS kaydı olmayan ürünü de *tıbbi ürün* olarak kabul etmemektedir. Bir ürünün ÜTS kaydının olması SGK tarafından geri ödeme kapsamına alınacağı anlamına gelmemektedir. Geri ödeme, SGK'nın kendi koyduğu kurallar çerçevesinde belirlenmektedir. Fiyatlandırma yapılırken ÜTS numarasına göre değil SUT koduna göre fiyatlandırma yapılır. SUT koduna dahil işlemlerde kullanılacak ürünler için SGK'nın ödemeyi taahhüt ettiği fiyat "*SUT fiyatı*" olarak adlandırılmakta ve yayımlanmaktadır. SUT fiyatı, söz konusu malzeme için SGK'nın sağlık hizmet sunucusuna ödeyeceği fiyattır. Hastanenin bu ürünü ne kadara mal ettiği SGK'nın ilgi alanında değildir. Sağlık hizmet sunucuları da ürünleri serbest piyasadan tedarikçi firmalardan tedarik etmektedirler. Tedarik süreçlerinin büyük bir bölümü ticari ilişkidir fakat tüm ilişkiyi doğrudan ticari ilişki kategorisine sokmak, hastalık ve tedavi süreçlerini de ticari ilişki çerçevesine çekerek bu durum da sağlık sektörüne pek uygun düşmemektedir.

Uygulamada bazı özel durumlar vardır ki, hastanın sağlığı için, az bulunur ürünlerde, ya da tedarikçisinin fiyat yönünden SUT fiyatı sınırına inemediği ürünlerde, ya da hastanın, hastalığın aciliyeti sebebiyle, bazı hastaneler SUT fiyatından daha pahalıya malzemeyi almakta, daha az bir ücretle SGK'ya fatura etmektedirler.

Sağlık hizmet sunucuları (hastaneler, tıp merkezleri), hastalara verdiği hizmetleri Medula Sistemi aracılığıyla SGK'ya fatura etmekte, SGK fatura inceleme komisyonu da gelen faturalar içerisinden örnekleme yoluyla seçimler yapmakta³⁷ (toplam fatura adedinin % 5-10'u kadar), seçtiği faturaları SUT'a uygunluk yönünden incelemekte, uygunsuz faturalarda, nedenini belirterek kesintiler yapmakta, örneklem üzerinden hesapladığı kesinti oranını genel fatura toplamına yansıtarak, yapacağı kesinti toplamını sağlık hizmet sunu-

37 Sağlık Hizmeti Sunucularının Faturalarının İncelenmesine ve Bedellerinin Ödenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, ; Resmi Gazete; Tarih: 08/03/2017, Sayı: 30001, madde 6/1

cusuna online sistemi üzerinden bildirmektedir. Hastane, kesintilere itirazı var ise SGK'ya bildirmekte³⁸, eksik evrak var ise tamamlamakta ve SGK'nın daveti üzerine Fatura Kesintisine İtiraz Komisyonu ve karar itiraz halinde Üst Komisyon'da konu tekrar görüşülmekte³⁹ ve SGK ile sağlık hizmet sunucusu arasında mutabakat imzalanmaktadır. Bu komisyonda SGK'nın genel tavrı, eksik evrakların giderilmesine müsaade etmek, eksik açıklamaların yapılmasına müsaade etmek yönündedir. Genel olarak yanlış faturanın düzeltilmesine müsaade edilmemektedir. Mutabakat sonrasında bulunan kesinti oranı genele uyarlanmaktadır. Söz gelimi, %10'luk bir örneklemin toplam faturası 10.000 TL ve kesinti miktarı 200 TL ise kesinti oranı %2'dir ve hastanenin ilgili dönemdeki tüm faturalar toplamına %2 kesinti uygulanacaktır.

C. Taraflar Arası İlişki

SUT, SUT güncellemeleri, SUT kodu, SUT fiyatı ve ÜTS numaraları bilgilerinden de anlaşılacağı üzere Türkiye sağlık sektöründe binlerce ürün, yüzlerce tedarikçi firma vardır. Hekimlerin bu tebliğin güncellemelerini takip edebilmeleri pek mümkün değildir. Hastane satınalma servislerinin de binlerce ürünü takip etmesi aslında SGK karşısında bir yükümlülük iken pratikte mümkün bir durum değildir. Sistem şöyle işler:

Kamu hastanelerinde doktor, hasta için gerekli gördüğü malzemeyi bir istem ile SUT kodu da belirterek kamu hastanesinin satınalma servisine gönderir. Satınalma servisi, bu ürün için SGK'nın ön şartları veya ek şartları olup olmadığı hususunda bir ön inceleme yapar. Ön şart veya ek şartlar var ise, istemi yapan hekime, hasta için alternatif bir ürün olup olmadığı, veya malzemesiz bir tedavi seçeneği olup olmadığı konusunda görüş sorulur ve bu görüşme sonunda genellikle SGK tarafından ödeme kapsamında olan bir malzeme türü tercih edilir ve Kamu İhale Kanunu'nun amir hükümlerine göre ihale açılır. Tıbbi aciller, ürünün piyasada tek alternatif olması veya tedarikçi firmanın fiyatı SUT düzeyine indirememesi gibi istisnai durumlar da mevcuttur. İhaleyi kazanan tedarikçi firma ürünü getirir, teslim eder ve ürün hastaya kullanılır.

Özel hastanelerde durum biraz farklıdır; Özel hastaneler tedarikçi firmalarla genellikle yazılı bazen de sözlü bir anlaşma çerçevesi çizer. Bu anlaşmada ana konu, kullanılacak ürünlerin SUT fiyatı üzerinden % kaç iskontoya tabi tutulacağı ve ödemenin ne zaman ne şekilde yapılacağı konusundadır. Bir diğer önemli ana konu da *SGK kesintisi olursa bu kesintinin firmaya yansıtılacağı* üzerinedir. Ancak bu konu genellikle mal satmak isteyen tedarikçi ve kesintiyi tedarikçiye yüklemek isteyen hastane arasında ayrıntılı görüşül-

³⁸ *Ibid*, madde 8

³⁹ *Ibid*, madde 9, 10

mez ve ana hatlarıyla karşılıklı kabul edilir. Halbuki kesintiler bazen hastane kaynaklı, bazen de ürün kaynaklı olmaktadır. Ürün kaynaklı olan kesintilerin tedarikçiye firmaya yükletilmesi daha hakkaniyetli görünmekte keza pratikte de böyle olmaktadır. Çünkü piyasadaki binlerce ürünün SUT kodu olup olmadığıнын veya ÜTS kaydı olup olmadığıнын takibini hastanenin yapabilmesi pek mümkün değildir. Ancak her firmanın kendi sattığı ürünlerin takibini yapması mümkündür ve gerekmektedir.

Özel hastanelerde malzeme kullanımı şöyle olmaktadır;

Hekim, hastası için gerekli gördüğü malzemeyi daha önceden hastaneyle görüşmüş, çerçeve anlaşması yapmış bir firmadan ister. Firma malzemenin her tür ve ebadını doğrudan ameliyathaneye getirir ve ameliyatta hastaya uygun ebattaki malzeme kullanılır. Ameliyattan sonra fatura kesilir ve firma tarafından hastane satınalma servisine bırakılır. Yani hastane satınalma servisi, ameliyattan önce malzemenin ne ismini görür, ne cismini görür, ne de fiziken teslim alır, ameliyattan sonra sadece faturasını görür, ancak gerekli görürse kullanılan malzemenin faturada yazan malzeme mi olduğunu doktoruna teyit ettirir. Birçok hastanede satın alma birim yöneticileri faturayı teslim almadan önce, firmaya, faturayı ilgili hekime göstererek, “*kullanıldı*” imzası alma zorunluluğunu rutin olarak uygulamaktadır.

Bu ilişki sırasında ürünün ÜTS kayıtlı olması, SUT fiyatlı olması, miadı, barkodu, paketlenme şartları vesaire gibi ürüne ait özelliklerin sorumluluğu tedarikçi firmaya aittir. Eğer hastada kullanılacak malzeme SGK tarafından ödeme listesi dışında tutulmuşsa firma bu durumu hastane satınalma servisine bildirmekle yükümlüdür. Bu yükümlülük bir düzenlemeden gelmemekte, bilakis serbest piyasanın bir gereği olarak ortaya çıkmaktadır. Bildirimden sonra malzemenin kullanılıp kullanılmayacağına, alternatif ürün seçeneklerine, ameliyatın malzemesiz yapılıp yapılamayacağına, malzemenin parasının hastadan ayrıca istenip istenmeyeceğine, hekim ile satınalma servisi karar verir ve kurum yöneticisinin uygun görmesi durumunda malzeme kullanılır. Ancak; bir durumun altını özellikle çizmek gerekir; Hastaya yapılacak ameliyatın endikasyonuna ne hastane yöneticileri ne de tedarikçi firma karar verir. Hastanın tıbbi durumunun ne olduğu ve ne tür bir ameliyat yapılacağı ve ne tür malzeme gerektiği doktorun sorumluluğundadır, adam çalıştıran olarak da hastanenin sorumluluğundadır. Sözgelimi, barsak ameliyatında kullanılacak tel dikiş makinesinin UBB kayıtlarının yapılmasından, SUT fiyatı olmasından, barkod, paketlenme ve miadıyla ilgili özelliklerinden tedarikçi firma sorumludur. Ancak SGK'nın, SUT ile bu cihaza ek şartlar koymasında, söz gelimi; “*ince barsak ameliyatında fiyatı kurumca ödenmez, kalın barsak kanserinde öde-*

nir” ifadesine yer vermesi durumunda, bu ek şartı bilmesi gereken kişi hekimdir. Çünkü malzemeyi kullanacak olan ve nerede, hangi hastada ve ne miktarda kullanacağına da karar veren kişi hekimdir. Bu tür özel şartlar binlerce sayıda değildir. Her hekimin kendi branşı ile ilgili ve endikasyonla ilgili şartlardır.

Sonuç

SGK - kamu hastanesi - tedarikçi firma ilişkisi de genel hatlarıyla benzerlikler göstermekle birlikte, özelde farklılıklar içermektedir. Makalede ana hatlarıyla sunulan ilişki, özel sektör sağlık hizmet sunucuları, tedarikçi firmalar ve SGK tarafında iyi bilinmekte ve zaman zaman da uyumsuzluklarla birlikte uygulanagelmektedir. Her uyumsuzluğun özel bir ilişki içerdiğinden hareketle makalemiz, taraflar arasındaki uyumsuzluklarda görev alacak olan hukukçulara ve özellikle de mahkemelerde görev alacak ilgililere bir bilgilendirme niteliğindedir.

KAYNAKLAR

- Akdağ Tatlı, Esra: (EU) 2017/745 Tıbbi Cihaz Tüzüğü, Tıbbi Cihaz Direktiflerine Göre Temel Değişiklikler, Ankara, Gazi Kitapevi, Haziran 2019
- Aşcıoğlu, Faruk, Demircan, Tunç, Sağlık Hukuku ve Mevzuatı, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, Sağlık Kurumları İşletmeciliği Ön Lisans Programı Ders Kitabı, Ekim 2015
- Karahasan, Mustafa Reşit: Sorumluluk Hukuku, İstanbul, Beta Yayınları, 1995, Yarıgıtay 13. Hukuk Dairesi, E. 1974/2637, K. 1974/2492, (çevrimiçi), İstanbul Medipol Üniversitesi Online Kütüphane, Hukuk Türk Veri Tabanı, 24/03/2020
- Kiper, Mahmut: Dünyada ve Türkiye’de Tıbbi Cihaz Sektörü ve Strateji Önerisi, Ankara, Ağustos 2013, (çevrimiçi), <http://www.seis.org.tr/docs/daha-cok-uretmeliyiz/tibbi-cihaz-sektoru-strateji-onerisi.pdf>, 31/05/2020
- Resmi Gazete (çevrimiçi), <https://www.resmigazete.gov.tr/>, 06/12/2020
- SENFT, Donna M.: “Surgically Implanted Medical Device Liability: Will The New Restatement Help The Unraveling Shield Created by Medtronic, Inc. v. Lohr”, Vol: 30, University of Baltimore Law Review 389, (2000-2001), (çevrimiçi), <http://bproxy.bahcesehir.edu.tr:2256/eds/detail/detail?vid=3&sid=f5fb251d-d1f3-448b-9711-403d4ca380cc@sessionmgr4006&bdata=Jmxbmc9dHlmc2loZT1lZHMtG1ZQ==#AN=hein.journals.ublr30.17&db=edshol>, 15/01/2019
- GRIFFIN John P; E-book: The Textbook of Pharmaceutical Medicine, (çevrimiçi) <http://www.worldcat.org/title/textbook-of-pharmaceutical-medicine/oclc/476315082?referer=di&ht=edition,s:511,11/10/2018>
- Sözleşme,(erişim), http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/saglik/saglik_hizmetleri/sozlesme, 06/12/2020
- Tıbbi Cihaz Tüzüğü (AB) 2017/745, (erişim), <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2017/745/oj>, 05/12/2020
- Tıbbi malzeme temin esasları nasıl düzenlenmiştir? (erişim), http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/saglik/tibbi_malzeme, 06/12/2020
- Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu web sayfası duyurusu (erişim) <https://www.titck.gov.tr/haber/turkiye-ilac-alaninda-dunyadaki-kurallari-belirleyen-uluslararası-uyum-konseyi-ne-tam-uye-olarak-kabul-edildi-03062020140806>, 15/06/2020
- Ulusal Kayıt Formlarına Nasıl Ulaşılr?, (erişim), http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/saglik/ulusal_kayit_sistemi/ulusal_kyto1, 06/12/2020
- Ulusal Kayıt Sistemi Nedir? (erişim), http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/saglik/ulusal_kayit_sistemi/ulusal_kyt, 06/12/2020
- Ürün Takip Sistemi Tekil Takip Süreçleri Hakkında Duyuru, (erişim), <https://www.titck.gov.tr/duyuru/3289>, 06/12/2020
(erişim), <https://www.titck.gov.tr/>, 03/03/2019
(erişim), <http://e.sgk.gov.tr/wps/portal/saglik/Hastane/esgkMedulaHastane>, 06/12/2020

